

Katsausartikkeli

Työ talouskasvun jälkeen: työn kuvaukset post-growth- ja degrowth-ajattelua hyödyntävissä tutkimuksissa

Maiju Laine, valtiotieteiden kandidaatti, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto

Henna Isoniemi, valtiotieteiden tohtori, erikoistutkija, INVEST-lippulaiva, Turun yliopisto

Mia Tammelin, yhteiskuntatieteiden tohtori, dosentti, tenure track -professori, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto

Abstrakti

Katsausartikkelin aiheena on työ talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa, ja siinä selvitetään, kuinka työtä kuvataan aiemmissa talouskasvuun kriittisesti suhtautuvissa post-growth- ja degrowth-ajattelua hyödyntävissä tutkimuksissa. Tutkimusmenetelmä on integroiva kirjallisuuskatsaus. Aineisto koostuu neljästätoista työtä käsittelevästä sekä post-growth- tai degrowth-ajattelua hyödyntävästä vertaisarvioidusta tieteellisestä julkaisusta, jotka on julkaistu vuosina 2018–2021. Tulosten perusteella aiemmasta tutkimuksesta voidaan hahmottaa kolmenlaisia työn kuvauksia. Kuvaukset keskittyvät työn piirteisiin ja merkityksiin talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa sekä seikkoihin, joiden tulisi muuttua työelämän rakenteissa ja arvoissa, jotta talouskasvun tavoittelusta luopuminen olisi mahdollista. Tutkimuksen keskeinen johtopäätös on, että post-growth- ja degrowth-ajattelua hyödyntävissä tutkimuksissa luodaan positiivista kuvaa työelämän kehitysmahdollisuuksista sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta. Talouskasvua tavoittelemattoman yhteiskunnan työtä kuvataan merkitykselliseksi ja hyvinvointia lisääväksi, mutta samanaikaisesti myös ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväksi. Post-growth- ja degrowth-tutkimuksessa ilmeneviä työnkuvauksia voidaan näin ollen pitää eräänlaisina työn utopioina eli kuvauksina paremmasta mahdollisesta työelämästä. Tämä on merkittävää, sillä yhteiskunnallisten utopioiden kuvittelu on esitetty hiipuneen.

Avainsanat: post-growth, degrowth, työ, työn merkitys, työn tulevaisuus, talouskasvu

<https://doi.org/10.51810/pt.128727>

Johdanto

Työ on keskeinen osa ihmisten arkea ja elämänkulkua. Suomessa 15–64-vuotiaista noin 70 prosenttia käy töissä (Tilastokeskus 2021). Työ rytmittää arkea, mahdollistaa kuluttamisen ja tuo merkitystä elämään. Yhteiskunnan toiminnan kannalta työ on monilta osin välttämätöntä: esimerkiksi käyttämämme hyödykkeet ja palvelut vaativat työntekijöitä näitä tuottamaan. Ansiotyö tuottaa myös verotuloja, joilla ylläpidetään yhteisiä palveluja, infrastruktuureja ja toimintoja.

Työn tekemisen tavat muotoutuvat uudelleen yhteiskunnan ja talouden muutoksessa. Ajoittain työn on pelätty muuttuvan niin paljon, että sille perustuva yhteiskunta ajautuisi kriisiin. Esimerkiksi 1980-luvun lopussa palkkatyöhön perustuvan yhteiskunnan uhiksi nähtiin muun muassa teknologian kehitys, jonka pelättiin lisäävän työttömyyttä. (Ks. esim. Aho 1988.) Palkkatyön muutoksesta käydään edelleen 2000-luvulla vilkasta keskustelua, ja uutisointia on hallinnut negatiivinen sävy (Pyöriä 2017, 7). Teknologian kehitys, automatisaatio ja globalisaatio nähdään usein uhkana työlle ja työpaikoille, joko niin, että ne tekevät inhimillisen työn tarpeettomaksi tai siirtävät työt toisaalle, esimerkiksi halvemman tuotantokustannusten maihin. Lisäksi työelämän tehostaminen ja tätä kautta kokemukset työelämän muuttumisesta vaativammaksi ja kiireisemmäksi ovat nousseet yleisiksi huolenaiheiksi.

Toistaiseksi ansiotyö ja toisen palveluksessa tehtävä palkkatyö ovat kuitenkin säilyttäneet yhteiskunnallisesti merkittävän asemansa, ja ansiotyö on ainakin perusrakenteiltaan varsin samankaltaista kuin 40 vuotta sitten (Jakonen 2018, 347). Tästä huolimatta keskustelu työn muutoksesta elää ja kohdentuu nykyään lisäksi esimerkiksi siihen, että työn tulisi järjestäytyä uudestaan siten, että se olisi ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä. Talouskasvun sijaan yhteiskunnissa tulisi siis pyrkiä ensisijaisesti ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseen ja ekologiseen kestävyYTEEN. (Esim. Cassiers ja Maréchal 2018.)

Tarkastelemme tässä katsausartikkelissa sitä, kuinka talouskasvun tavoittelua kritisoimaan nousutta post-growth- ja degrowth-ajattelua hyödyn-tävissä aiemmissa tutkimuksissa kuvataan työtä ja sen muutoksen mahdollisuuksia. Käytämme käsitettä työ viittaamaan ensisijaisesti ansiotyöhön. Katsausartikkelimme etenee siten, että taustoitamme aihetta ensin lyhyesti kuvaamalla ansiotyön yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä funktioita sekä

esittelemällä post-growth- ja degrowth-ajattelua. Tämän jälkeen tutkimusasetelman esittämisen myötä siirrymme käsittelemään yksityiskohtaisemmin niitä työn kuvauksia, jotka nousevat analyysimme pohjalta aiemmista tutkimuksista. Lopuksi teemme analyysin pohjalta yhteenvedon sekä tuomme esiin niitä näkökulmia, joita aiemmissä tutkimuksissa jää käsittelemättä.

Työn yhteiskunnalliset ja yksilölliset funktiot

Työllä on useita yhteiskunnallisia funktioita. Erityisesti palkkatyö ylläpitää tuotantoa ja taloutta, mikä on mahdollistanut materiaalisen hyvinvoinnin lisääntymisen. Toiseksi työ toimii hyväksyttävänä tapana jakaa varallisuutta ihmisten kesken. Kolmantena työn funktiona pidetään sosialisatiota, sillä työhön osallistuminen (tai sen ulkopuolelle jääminen) muovaavat ihmisten elämäntapojen ja sosiaalisia suhteita. Tähän kytkeytyy myös työn neljäs funktio eli sosiaalinen palkitseminen. Työkeskeisessä yhteiskunnassa ansiotyö määrittää ihmisen sosiaalista asemaa ja statusta yhteiskunnassa. Työ on siis myös kontrollin ja vallan väline. (Koistinen 1999, 190–203.)

Työn yhteiskunnalliset merkitykset kytkeytyvät läheisesti työn merkityksiin yksilölle, mitä voidaan hahmottaa kahdella tapaa. Työllä voi olla yksilölle merkitystä välinearvona, jolloin työn avulla saavutetaan tiettyjä asioita, kuten taloudellista vaurautta tai turvaa. Itseisarvoista merkitystä työllä taas on silloin, kun työnteko itsessään on sen tekijälle palkitsevaa esimerkiksi oppimisen tai toisten auttamisen kautta. (Esim. Johnson ym. 2012, 243; Rintamäki 2016, 32.) Työn väline- ja itseisarvon lisäksi työn merkityksistä yksilölle on tutkimusnäyttöä jo 1930-luvulta. Marie Jahoda osoitti klassikotutkimuksessaan, kuinka työ rytmittää elämää ja jäsentää ihmisen ajankäyttöä, tuottaa kyvykkyyden, yhteisöllisyyden ja tarkoituksellisuuden kokemuksia sekä rakentaa identiteettiä. (Ks. Jahoda 1982; Rauhala 2019, 102–104.) Myös muut klassikotutkimukset (esim. Morse ja Weiss 1955) ovat osoittaneet ansiotyön ylläpitävän hyvinvointia ja tuovan elämään merkitystä.

Työnteon ja positiivisten hyvinvointivaikutusten yhteys sekä työn rooli merkityksellisen elämän tuottajana on osoitettu myös myöhemmissä tutkimuksissa. Työttömiin verrattuna työssäkäyvien hyvinvointi on ylipäänsä parempi (esim. Karvonen 2008). Erityisesti pitkäaikainen työttömyys alentaa

hyvinvointia vaikuttamalla negatiivisesti psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen (Heponiemi ym. 2008). Työttömät ovat esimerkiksi työssäkäyviä yksinäisempiä (Karvonen 2008). Merkityksen osalta työn on osoitettu olevan yksilöille tärkeä tarkoituksen, vakauden, yhteisöllisyyden ja identiteetin tuottaja (Cartwright ja Holmes 2006, 202). Lisäksi työ tuo voimavaroja perhe-elämään (Tammelin ja Mustosmäki 2017, 123–124). On myös esitetty, että työ on keino kehittyä ja tavoitella ihanneminää (Harding 2013, 175).

Työn ei kuitenkaan voida olettaa tuottavan näitä hyötyjä aina ja automaattisesti. Esimerkiksi David Graeber (2018) on tutkimuksessaan osoittanut, että osa ihmisistä työskentelee tehtävissä, jotka he kokevat täysin turhiksi tai keino-tekoisiksi. Työ saattaa lisäksi aiheuttaa eettisiä ristiriitoja (Mänttari-van der Kuip 2016), ja työn haitalliset kokemukset, kuten työtyytyttömyys tai työssä koettu stressi, voivat siirtyä perheen ja yksityiselämän alueelle (Kossek ym. 2017). Työstä saattaa aiheutua uupumusta tai jopa masennusta (Julkunen 2008, 236). Työtä voi olla liikaa, se voi olla liian paineista tai kiireistä, siihen voi liittyä ristiriitaisia vaatimuksia sekä työn turvattomuutta ja epävarmuutta (Wainwright ja Calnan 2002). Lisäksi työelämän jatkuva tehostuminen ja kiivastahtisuus sekä työstä palautumiseen käytettävissä olevan ajan puute saattavat lisätä haitallisia hyvinvointivaikutuksia (Kinnunen 2019, 236). Työstressi ja työuupumus eivät kosketa vain yksilöä, vaan ne ovat yhteiskunnillekin merkittävä taloudellinen taakka (Hassard ym. 2018). Työ ei myöskään aina riitä turvaamaan taloudellista toimeentuloa, josta osoituksena on työssäkäyvien köyhyysriskin yleistyminen teollistuneissakin maissa esimerkiksi tuotannollisten ja teknologisten muutosten mutta myös jälkiteollisten hyvinvointivaltioiden rakenteellisten tekijöiden, kuten väestön ikääntymisen, elinkustannusten ja asumisen hinnan nousun, seurauksena (Eurofound 2017; Jakonen 2021).

Taloukasvun tavoittelusta post-growth- ja degrowth-ajatteluun

Muuttuneiden työelämän vaatimusten lisäksi ilmastohuolet ovat herättäneet erityisesti (nuorten) aktivistien ja osan tutkijoidenkin keskuudessa kritiikkiä hallitsevaa länsimaista elämäntapaa ja talousjärjestelmää kohtaan. Tämä on näkynyt viimeisten vuosien aikana esimerkiksi ilmastolakkoina ja sosiaalisen median aktivismina. (Kaaronen ja Pulkka 2022.) Vallitseva oletus taloukasvun

tavoittelun välttämättömyydestä hylätään myös nykyistä talousjärjestelmää kritisoivissa post-growth- ja degrowth-ajatteluissa.

Käsite *post-growth* viittaa tyypillisesti siirtymään tai pyrkimykseen talouskasvun jälkeiseen aikaan, ja määrittelyissä korostuu tavallisesti erityisesti se, millaista tällainen aika ei ole (Cassiers ja Maréchal 2018, 2). *Degrowth* määritellään puolestaan usein post-growthin alakäsitteeksi, mutta toisinaan (esim. Banerjee ym. 2021; Johnsen ym. 2017; Smith ym. 2021) käsitteitä käytetään toisilleen rinnakkaisina. Mekään emme tee tässä katsauksessa tiukkarajaista erottelua näiden käsitteiden välillä. Tyypillisimmin degrowth esitetään tutkimuksissa ajattelutapana, joka kritisoi talouskasvun ensisijaisuutta, ylikulutusta ja kapitalismia. Ajattelun mukaan talouskasvu-ideologialla on modernissa kapitalismissa kyseenalaistamattoman dogmin asema ja sitä tavoitellaan itsearvoisesti talouskasvun hyötyjä ja haittoja suuremmin punnitsematta, vaikka sen negatiiviset ekologiset ja sosiaaliset seuraukset ovat ylittäneet talouskasvulla saavutetun hyvän. Degrowth-liikkeessä ensisijainen tavoite on talouskasvun sijaan ihmisten hyvinvoinnin kasvattaminen ja tämän toteuttaminen ympäristön kuormitusta vähentäen. (Cassiers ja Maréchal 2018.) Post-growth ja degrowth edistävät ekologisen kestävyuden tavoittelun ohella siis myös sosiaalista oikeudenmukaisuutta. (Latouche 2010.)

Tutkimusasetelma

Tässä katsausartikkelissa tarkastellaan, kuinka talouskasvun tavoitteluun kriittisesti suhtautuvissa post-growth- ja degrowth-tutkimuksissa kuvataan työtä. Tutkimuskysymykseen vastaamalla teemme näkyväksi sitä, kuinka työtä käsittelevissä post-growth- ja degrowth-tutkimuksissa on huomioitu työn erilaiset merkitykset sekä sitä, miten siinä on tunnistettu työelämän nykyisiä ja tulevia haasteita.

Aineisto, tiedonhakuprosessi ja menetelmä

Tiedonhakuprosessissa on käytetty Volter-tietokantaa. Kyseinen tietokanta sisältää tiedot Turun yliopiston kirjaston kokoelmissa olevista kotimaisista

ja kansainvälisistä kirjoista, lehdistä ja opinnäytetöistä. Käytetyt hakulausekkeet olivat (*”post-growth” OR degrowth*) AND (*work* OR labour OR työ* OR ”end of work” OR ”post-work”*) NOT (*”social work ** OR sosiaalityö**). Hakulausekkeiden avulla pyrimme löytämään sellaiset post-growth- ja degrowth-tutkimukset, joissa käsitellään työtä ja työntekoa. Haku tuotti 54 tulosta.

Rajasimme aineistoa tämän jälkeen kolmen kriteerin avulla. Näitä kriteereitä olivat laatu, ajankohtaisuus ja relevanssi. Laadun takaamiseksi valitsimme tutkittavaksi aineistoksi vain vertaisarvioituja kausijulkaisuja. Ajallisen rajauksen asetimme vuosiin 2018–2021, jotta näkökulma aiheeseen on mahdollisimman tuore. Laatu- ja ajankohtaisuuskriteerien jälkeen hakutuloksia oli 28. Näistä aineistoksi valikoituivat tutkimusaiheen kannalta relevantit 14 artikkelia, joissa työ tai työnteko oli artikkelin pääaihe ja joissa selvästi hyödynnettiin post-growth- tai degrowth-tematiikkaa. Kyseiset artikkelit on lueteltu liitteessä 1 (s. 92–93).

Tutkimusmenetelmämme on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, erityisesti integroiva kirjallisuuskatsaus, jonka tarkoituksena on jäsentää, arvioida ja tiivistää aikaisempaa tutkimustietoa (Fink 2005, 3). Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan pitää yleiskatsauksena, jossa käytetyt aineistot ovat laajoja eikä niiden valintaa ole rajattu tiukoilla metodologisilla säännöillä. Integroiva kirjallisuuskatsaus sallii erilaisilla metodeilla tehtyjen tutkimusten analysoinnin. (Salminen 2011, 6, 8.) Aineistomme koostuukin sekä empiirisistä että teoreettisista artikkeleista.

Tähän katsaukseen valikoituneen aineiston perusteella post-growth- ja degrowth-ajattelua hyödyntävissä aiemmissä tutkimuksissa esitetyt työn kuvaukset voidaan luokitella kolmeen kategoriaan: 1) työn piirteet talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa, 2) työn merkitys talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa sekä 3) toimet ja muutokset pyritäessä kohti talouskasvua tavoittelematonta yhteiskuntaa. Luokittelu ei ole ehdoton tai tarkkarajainen. Näin ollen kategorioiden välillä on myös päällekkäisyyksiä. Analyysissämme suluissa olevat numerot viittaavat aineiston artikkeleihin (ks. liite 1, s. 91–92).

Työn piirteet talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa

Työn piirteiden kuvauksista ilmenee, miltä työ voisi näyttää talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa. Tällaiset työn piirteet voidaan aiempien tutkimusten pohjalta jakaa yhteiskunnallisella tasolla havaittaviin sekä yksilön työskentelyyn suoraan vaikuttaviin. Jako on esitetty kootusti ja tiivistetysti taulukossa 1. Avaamme taulukon sisällön sitä seuraavissa alaluvuissa.

TAULUKKO 1. TYÖN PIIRTEET TALOUSKASVUA TAVOITTELEMATTOMASSA YHTEISKUNNASSA.

Yhteiskunnallisen tason piirteet	Yksilön työskentelyyn suoraan vaikuttavat piirteet
<ul style="list-style-type: none"> • Materiaalisten resurssien säästeliäs käyttö • Sosiaalinen tarpeellisuus • Työn ymmärtäminen palkka- ja hoiva-työtä laajemmin ja palkkatyön roolin pieneneminen • Työvoimaintensiivisyys • Tehokkuustavoittelun välttäminen • Työn ja sen tekemisen tapojen itsenäinen organisoituminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Autonomia • Alusta loppuun asti -tuotanto • Työn moninaisuus/monipaikkaisuus • Työn ja vapaa-ajan erottelun loiventuminen • Työn ei-välttämättömyys toimeentulon kannalta • Työn merkityksellisyys

Työn yhteiskunnalliset piirteet

Talouskasvun jälkeisen työn yhteiskunnallisiksi piirteiksi nostetaan aiemmassa tutkimuksessa erityisesti materiaalisten resurssien säästeliäs ja ekologisesti kestävä käyttö sekä työn sosiaalinen tarpeellisuus (3, 6, 8, 9, 11, 12). Talouskasvun tavoittelusta vapautuneessa yhteiskunnassa pyritään siten minimoimaan runsaasti energiaa vaativien hyödykkeiden tuotanto (8, 14). Lisäksi tavaroiden korjaukseen sekä uudelleenkäyttöön liittyvät työtehtävät nousevat keskeisiksi (9). Yhteiskunnassa työntekoa ja muuta toimintaa ohjaavia tavoitteita ovat taloudellisen kasvun ja voitontavoittelun sijaan ihmisten hyvinvointi sekä sosiaalinen ja ympäristöllinen kestävyys (2, 3, 8, 9, 10).

Kun työn tavoitteena on hyvinvoinnin lisääminen, koostuu työ sosiaalisesti tarpeellisista tehtävistä. Tämä muuttaa oleellisesti myös työn määritelmää ja haastaa palkkatyön keskeistä asemaa (3, 4, 10, 11). Talouskasvun tavoittelun jälkeisessä yhteiskunnassa työ ei rajaudu vain perinteiseen palkkatyöhön vaan kattaa erilaiset ihmisten hyvinvoinnille merkitykselliset palkattoman työn muodot, kuten hoivatyön, yhteisössä tehtävän työn ja kotityöt sekä lisäksi poliittisen osallistumisen ja itselle tehtävän työn, esimerkiksi itsensä kehittämisen (2, 10). Palkkatyön sijaan yhteiskunta rakentuu aktiiviselle osallistumiselle (10). Nyky-yhteiskunnissa vallitsevaa tuottavan ja uusintavan työn hierarkkista jakoa kritisoidaan voimakkaasti. Jako ilmenee usein naisten tekemän hoivatyön arvon huomioimatta jättämisenä tai vaihtoehtoisesti rahatalouden piirissä olevan hoivatyön aliarvostamisena (1, 3, 4, 10, 11, 12). Muun muassa resurssien säästeliäästä käytöstä johtuen talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa työtehtävät painottuvat pikemminkin juuri uusintavaan työhön ja nykyisen palkattoman työn ympärille kuin nykyisenkaltaiseen palkkatyöhön (3, 4, 10).

Uusintavan työn keskeisyyteen kytkeytyvät lisäksi olennaisesti työvoima-intensiivisyyden ja työn tehottomuuden piirteet (8, 11). Talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa palkkatyötä tehdään lähinnä sellaisilla talouden sektoreilla, joissa työvoiman tarve on suurta ja jotka samaan aikaan kuluttavat mahdollisimman vähän materiaalisia resursseja ja energiaa. Tällaisia töitä löytyy esimerkiksi hoiva-, opetus-, hotelli-, ravintola-, terveydenhuolto- sekä muilta palvelualoilta. (8.) Työn tehostamisella viitataan usein siihen, että työn tuottavuutta pyritään kasvattamaan joko tuottamalla yhtä paljon vähemmällä määrällä työntekijöitä tai kasvattamalla tuotantoa työntekijöiden määrän pysyessä samana. Nykyiseen järjestelmään verrattuna ihmisen tekemän työn tehokkuuden olisi talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa laskettava tai vaihtoehtoisesti työtä olisi tehtävä tuntimääräisesti vähemmän. Näin ehkäistäisiin ylituotantoa sekä työttömyyttä, kun tuotanto pysyisi kohtuullisena, mutta töitä riittäisi useammalle. (11.) Tehottomuus ei kuitenkaan koske materiaalisia resursseja, vaan niitä pyritään hyödyntämään mahdollisimman tehokkaasti. Tämän osalta erona vallitsevaan järjestelmään voidaan pitää sitä, ettei materiaalien tehokkaasta käytöstä saatavaa hyötyä pyritä hyödyntämään tuotantoa kasvattamalla. (6.)

Viimeinen yhteiskunnallisesti näkyvä työn piirre on työn ja työnteon tapojen itsenäinen organisoituminen (3, 5, 9). Tarvetta työlle ei määritellä organisaatioissa tai ammatinharjoittamisen kautta, vaan työnteolla yksilöt ja yhteisöt vastaavat suoraan yhteiskunnassa esiin nouseviin sosiaalisiin tarpeisiin. Sosiaalisen tarpeellisuuden ohjatessa työntekoa ihmiset pyrkivät ilman ylhäältä tulevaa ohjausta valitsemaan itselleen sellaisia työtehtäviä, jotka ovat yhteisöjen kannalta tarpeellisia tai laajemmin yhteiskunnille hyödyllisiä. Esimerkkeinä tästä esitetään globaalissa etelässä käytössä olevia erilaisia yhteisöllisen hoivan organisaatioita (3) sekä Saksassa sosiaalisesti organisoituneita ja post-growth-periaatteita noudattavia työpajoja (9).

Yksilön työskentelyyn suoraan vaikuttavat piirteet

Itsenäinen organisoituminen kytkeytyy yksilön kannalta keskeiseen talouskasvun jälkeiseen työn piirteeseen, autonomiaan. Kyky vaikuttaa työn sisältöön ja määrään nostetaan esiin työn tärkeänä ominaisuutena (3, 5, 9, 11, 12). Työ ei myöskään ole pirstaloitunutta, hajautettua tai pitkälle erikoistunutta, vaan talouskasvun tavoittelusta luopuneessa yhteiskunnassa työ on yksilölle prosessi, jonka hän suorittaa alusta loppuun. Työtä tekevä ei siten esimerkiksi ompele vaatteesta vain yhtä saumaa, vaan hän suunnittelee, toteuttaa ja mahdollisesti myy vaatteen. Alusta loppuun –tuotanto ja tekeminen muuttaisivat tuotantoa pienimuotoisemmaksi ja usein myös luonnonvaroja kuluttamattomammaksi. Työn tehokkuus ei ole päämäärä, vaan pyrkimyksenä on ylituotannon välttäminen sekä yksilöiden kokeman työstä vieraantumisen ehkäiseminen. (9, 11.)

Kun ihmiset pääsevät näkemään työnsä tulokset sekä kokemaan työn vaikutukset ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan, työ hahmottuu kiinteämmäksi osaksi elämää. Tämän seurauksena työn ja vapaa-ajan erottuminen toisistaan ei ole enää niin yksiselitteistä – eikä tarkoituksenmukaistakaan (9, 11). Erottumista hämärtää myös työn moninaisuus ja –paikkaisuus (2, 10). Yksilön tekemä työ ei koostu vain perinteisestä palkkatyöstä, vaan talouskasvua tavoittelemattomissa yhteiskunnissa yksilö tekisi lisäksi (palkatonta) hoivatyötä ja kotitöitä sekä osallistuisi poliittiseen päätöksentekoon. Myös itselle tehtävä työ (own work), kuten itsensä kehittäminen, sisältyisi työhön.

(2, 10.) Se, miten edellä mainitun työn ja työnteon moninaisuuteen päädyttäisiin, tapahtuisi artikkelien mukaan yksinkertaisesti työn itsenäisen organisoitumisen avulla.

Taloukasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa työn itsenäinen organisoituminen olisi yksilölle taloudellisessa mielessä helpompaa, sillä toimeentulo ei välttämättä olisi ainakaan täysin sidoksissa ansiotyön tekemiseen (11). Elämän materiaaliset edellytykset voitaisiin taata esimerkiksi jonkinlaisella perustulojärjestelmällä (3, 6, 11, 12, 14), joiden rahoittamisvaihtoehtoja ei artikkeleissa kuitenkaan käsitellä. Perustuloa on ehdotettu ratkaisuksi myös ”tarkoituksettoman työn ongelmaan”, sillä se tekisi merkityksettömäksi koetun työpaikan jättämisestä taloudellisesti helpompaa (ks. myös Graeber 2018, 28). Toisaalta taloukasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa työn sisältö on itsessään merkityksellistä ja työtä halutaan siten tehdä ensisijaisesti muista syistä kuin toimeentulon takia (2, 5, 9, 10, 11).

Työn merkitys taloukasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa

Taloukasvun tavoittelusta luopuneessa yhteiskunnassa työlle voidaan hahmottaa aiempien tutkimusten perusteella useita yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä merkityksiä. Jako on esitetty taulukossa 2 taas tiivistäen, ja taulukon sisältö avataan sitä seuraavissa alaluvuissa. Kokonaisuudessaan työn merkitykset ovat läheisesti yhteydessä edellä käsiteltyihin työn piirteisiin, sillä työn piirteet niin rajoittavat kuin mahdollistavat työlle annettuja merkityksiä.

TAULUKKO 2. TYÖN MERKITYS TALOUKASVUA TAVOITTELEMATTOMASSA YHTEISKUNNASSA.

Työn yhteiskunnallinen merkitys	Työn merkitys yksilölle
<ul style="list-style-type: none"> • Materiaalisesti välttämättömän ja ympäristöllisesti kestävä tuotannon ylläpitäminen • Työttömyyden ehkäisy • Sosiaalisen koheesion ylläpitäminen ja eriarvoisuuden ehkäisy 	<ul style="list-style-type: none"> • Itsensä kehittäminen • Luovuus • Identiteetti • Vuorovaikutus luontoon • Merkityksen kokemus • Onnellinen ja hyvä elämä • Osallisuus

Työn yhteiskunnallinen merkitys

Taloukasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa työn yhteiskunnalliset merkitykset vastaavat osittain Pertti Koistisen (1999) muotoilemia työn funktioita eli tuotannon ylläpitämistä, sosialisatiota, tulonjakoa ja sosiaalista palkitsemista. Työllä on edelleen keskeinen merkitys tuotannon ylläpitämiseen, mutta toisin kuin palkkatyölle pohjaavassa taloukasvun yhteiskunnassa, tuotantoa rajoittavat voimakkaasti ympäristön kestävä hyödyntämisen rajat. Tuotannolla ei myöskään pyritä jatkuvasti kasvattamaan ihmisten materiaalista hyvinvointia, vaan se pyrkii turvaamaan materiaaliset perusedellytykset. Uuden tuottamisen sijaan työn painopiste keskittyy hyvinvointia tuottavaan uusintavaan työhön (3, 4, 10).

Työn tehtävänä säilyy myös taloukasvua tavoittelemattomissa yhteiskunnissa työttömyyden ehkäisy sekä sosiaalisen koheesion ylläpitäminen ja eriarvoisuuden ehkäisy (2, 8, 10, 11). Nämä tehtävät ovat lähellä työn sosiaalisatiofunktiota. Taloukasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa työ on sosiaalisesti merkityksellistä ja sitä tehdään esimerkiksi täyttämään yhteisöissä ilmenneitä tarpeita. Näin ihmiset kiinnittyvät yhteisöihin ja sosiaalisoituvat pitkälti juuri työn kautta, mikä voi onnistuessaan lisätä koheesiota ja ehkäistä eriarvoisuutta. Työttömyyden ehkäisy liittyy taloukasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa enemmän ihmisten osallistamiseen kuin esimerkiksi työttömyydestä seuraavien kulujen välttämiseen. Työttömyyttä ei pidetä kulueränä, vaan se joko oletetaan perustelematta huonoksi asiaksi tai koetaan ongelmalliseksi lähinnä työn tuomien sosiaalisten hyötyjen puuttumisen osalta (7, 8, 11).

Työn merkitys yksilölle

Yksilölle työ on merkityksellistä erityisesti siksi, että se tarjoaa mahdollisuuden kehittää itseään (5, 9, 10, 11), olla luova (9, 11), rakentaa identiteettiä (2, 9), päästä vuorovaikutukseen luonnon kanssa (2), kokea merkityksellisyyttä (2, 5, 9, 10, 11), olla onnellinen (2, 9, 5, 11), elää hyvää elämää (2, 5, 9) sekä kokea osallisuutta (11). Kun näitä työlle annettuja merkityksiä peilaa työn merkitysten itseisarvo ja välinearvo -jaotteluun (Johnson ym. 2012, 243; Rintamäki 2016, 32), huomataan, että taloukasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa

työn merkitys välinearvona on vähäinen ja merkitys itseisarvona taas korostunut. Työtä tehdään sen takia, että työ itsessään antaa jotakin. Yksilöllä onkin talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa suuri autonomia suhteessa omaan työntekoonsa ja mahdollisuus kieltäytyä merkityksettömiksi katsomistaan töistä. Kaikkiaan työn laadulliset ominaispiirteet, kuten yksilölliset psykososiaaliset merkitykset, huomioidaan korostuneesti. Ne jopa korostuvat suhteessa työn määrällisiin ominaispiirteisiin, kuten esimerkiksi siihen, kuinka paljon työtä tehdään.

Toimet ja muutokset pyrittäessä kohti talouskasvua tavoittelematonta yhteiskuntaa

Post-growth- ja degrowth-ajattelua hyödyntävää tutkimusta voidaan pitää kanta-aottavana tutkimuksena, jossa kritisoidaan vallitsevaa talousjärjestelmää ja pyritään kehittämään toimintatapoja ja rakenteita vaihtoehtoiselle järjestelmälle. Ryhmittelemme tällaisia aiemmissa tutkimuksissa esitettyjä työtä koskevia järjestelmän ja ajattelun muutoksen keinoja kahden kategorian alle: rakenteelliset toimet ja muutokset sekä arvomuutokset. Jako on tiivistetty taulukkoon 3, ja taulukkoa seuraavat alaluvut keskittyvät tässäkin kohtaa taulukon teemojen avaamiseen.

TAULUKKO 3. TOIMET JA MUUTOKSET.

Rakenteelliset toimet ja muutokset	Arvomuutokset
<ul style="list-style-type: none"> • Työajan lyhentäminen • Perustulo • "Mixed-work" ja palkkatyön jako • Minimi- ja maksimipalkka • Työpaikkademokratia • Yhteisölliset hoivan ja asumisen muodot • Työintensiivisten ja energiatehokkaiden alojen selvittäminen • Talouden mittareiden muutos • Työntekijöiden järjestäytyminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Osallisuus ja hyvinvointi tuottoa tärkeämmiksi tavoitteiksi • Työn määrittäminen yhteiskunnallisen ja sosiaalisen hyödyn kautta • Hoivan ja muun palkattoman työn arvostus • Tehokkuuden arvostuksesta luopuminen • Keskinäisen solidaarisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen • Eroon vapaa-ajan ja työn vahvasta kahtiajaosta

Rakenteelliset toimet ja muutokset

Työtä koskevista ehdotetuista rakenteellisista toimista ja muutoksista korostuu työajan lyhentäminen (2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 14). Sillä on todettu olevan yhteys hiilidioksidipäästöjen ja energiankulutuksen vähenemiseen sekä positiivisia vaikutuksia yksilön hyvinvointiin (2, 6, 14). Lyhyemmän työajan on osoitettu vähentävän stressiä, työuupumusta sekä muita terveysongelmia, kuten korkeaa verenpainetta (6, 14). Lyhyempi työaika voisi lisätä ihmisten autonomiaa sekä toimia keinona jakaa olemassa olevia töitä vähentäen samalla työttömyyttä (6, 14). Työnteko saattaisi muuttua mielekkäämmäksi ja työn ja vapaa-ajan tasapainottaminen helpommaksi (2, 6). Lisäksi se mahdollistaisi hoivavastuun tasaisemman jaon sukupuolten välille (3, 4, 10, 12). Työajan lyhentäminen vapauttaisi ylipäättään enemmän aikaa hoivatyölle sekä muille sosiaalisesti tärkeille töille, jotka eivät kuulu palkkatyön piiriin (3).

Työajan lyhentämiselle on olemassa lukuisia eri toteutustapoja. Näitä ovat muun muassa viikossa tehtävien työtuntien rajoittaminen ja tätä kautta lyhyempi työpäivä tai työviikko, pidemmät lomat ja vapaa, mahdollisuus olla töistä pois esimerkiksi lastenhoidon takia sekä aikaistetut eläköitymisjärjestelyt (4, 6). Työajan lyhentämisen riskitekijäksi taas tunnistetaan mahdollisuus käyttää lisääntynyt vapaa-aika ilmastolle haitallisiin asioihin, kuten kuluttamiseen. Toisaalta lisääntyvän vapaa-ajan uskotaan helpottavan aikaa vievän ilmastoystävällisen elämäntavan omaksumista. (4, 6, 14.)

Toinen talouskasvusta vapaata yhteiskuntaa kohti vievä keino on perustulon käyttöönotto (3, 6, 11, 12, 14), mikä mahdollistaisi työntekijän kieltäytymisen huonosta tai sosiaalisesti hyödyttömästä työstä (11). Näin ajatellen perustulolla olisi mahdollisesti positiivisia vaikutuksia työoloihin ja se voisi lisätä ympäristön ja ihmisten hyvinvointia parantavia työn muotoja (11). Perustulo voitaisiin maksaa esimerkiksi paikallisella yhteisövaluutalla, mikä vahvistaisi paikallistalouksia (3). Lisäksi perustulo saattaisi vähentää eriarvoisuutta, esimerkiksi sukupuolten välillä, ja helpottaa lyhyempään työaikaan siirtymistä (12, 14). Toisaalta sen haasteiksi tunnistetaan esimerkiksi vapaamatkustaminen sekä riski sosiaaliturvajärjestelmän korvaamisesta matalatasoisella perustulolla (6).

Osittain perustulolle vaihtoehtoisena ja osin sitä täydentävänä muutoksena tutkimuksissa ehdotetaan esimerkiksi sekoitetun työn (mixed-work) muotoja ja työtakuuohjelmia (job guarantee programs) (2, 6, 10). Sekoitettu työ

koostuu useista erilaisista työn muodoista ja työstä kertyy tuloja eri lähteistä. Mallissa ihmisen toimeentulo ei perustu vain palkkatyöhön, vaan työ koostuisi palkkatyön lisäksi esimerkiksi hoivatyöstä ja kotona tehtävästä työstä, poliittisesta osallistumisesta sekä itsensä kehittämisestä, kuten opiskelusta (2, 10). Työtakuuohjelmilla jaettaisiin sosiaalisesti tarpeellisia töitä ihmisten kesken takaamalla kaikille halukkaille töitä (6).

Myös työpaikkademokratia nähdään keinona edistää talouskasvua tavoittelemattoman yhteiskunnan saavuttamista. Sen esitetään vähentävän työstä vieraantumista ja eriarvoisuutta sekä lisäävän ihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa työpaikoilla tapahtuvaan taloudelliseen sekä itseä ja työpaikan tulevaisuutta koskevaan päätöksentekoon riippumatta esimerkiksi varallisuudesta tai statuksesta. Työpakkademokratian on osoitettu vahvistavan sidosta yhteisöön, tekevän päätöksistä sosiaalisesti kontrolloituja ja tiedosta vapaammin saatavaa. Lisäksi työntekijöiden tietoisuus ympäristöuhista lisääntyy, kun he osallistuvat esimerkiksi ympäristökysymyksiä koskevaan päätöksentekoon. Näiden tekijöiden uskotaankin vahvistavan ympäristön ja kasvihuonekaasujen vähentämisen kannalta myönteistä päätöksentekoa. (1, 6, 14.)

Muita ehdotettuja rakenteellisia muutoksia ovat erilaiset yhteisöllisten asumistapojen ja hoivan toteuttamisen kehittäminen (3, 10), palkkatyön keskittäminen paljon työvoimaa tarvitseville (8) ja energiatehokkaille aloille sekä uusien, yhteiskuntien toimintaa mittaavien mittareiden kehittäminen bruttokansantuotteen tilalle (4, 12). Yhteisöjen järjestämä hoiva saattaisi heikentää markkinalogiikan mukaan toimivaa rahataloutta suhteessa sosio-ekologisten periaatteiden mukaan toimiviin järjestelmiin, siinä missä hoivan siirtäminen osaksi rahataloutta vain vahvistaa vallitsevaa talousjärjestelmää (3). Työn osalta ehdotetaan pienimuotoisen ja työvoimaintensiivisen tuotannon tukemista ja tehokkuuteen keskittyvän teollisentuotannon ylläpitämistä ainoastaan silloin, kun se on järkevää sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden näkökulmasta. Toimien seurauksena mahdollisesti katoavat työpaikat voitaisiin korvata tukemalla työntekijöiden siirtymistä sosiaalista hyvinvointia tuottaviin paljon työvoimaa vaativiin (palvelu)tehtäviin. (8.)

Työntekijäjärjestöjen ja muiden työelämän toimijoiden rooli nähdään tärkeäksi muutoksia kohti pyrittäessä (1, 2, 6, 10, 14). Organisoitunut työvoima on tukenut talouskasvua, mutta se on ollut myös mukana vastustamassa työvoiman tarvetta vähentävien teknologisten ratkaisujen

käyttöönottoa ja toisaalta kannattamassa sosiaalisen turvaverkon kehittämistä sekä ympäristön suojeluun pyrkiviä ohjelmia. Vahvat työmarkkinajärjestöt nähdäänkin välttämättömiksi uudistusten, kuten työajan lyhentämisen ja työpaikkademokratian läpi ajamisen, kannalta. (1, 6.)

Arvomuutokset

Rakenteellisten muutosten lisäksi tutkimuksissa peräänkuulutetaan erilaisia arvomuutoksia, joista kaikki kytkeytyvät post-growth- ja degrowth-ajattelun keskeiseen periaatteeseen eli ihmisten osallisuuden ja hyvinvoinnin nostamiseen talouskasvua tärkeämmiksi tavoitteiksi. Työn määritelmän tulisiikin tukea tätä periaatetta. Työn kautta ei saisi esimerkiksi palkita yhteiskunnallisesti tai ympäristöllisesti haitallista toimintaa (11, 14). Työn tulisi olla nimenomaan yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti hyödyllistä toimintaa (4, 9, 10, 11). Hoivaa ja monia palkattomana työnä tehtäviä toimia tulisi arvostaa enemmän, sillä ne tuottavat monesti merkittävästi hyvinvointia ihmisille ja luonnolle (2, 3, 4, 12). Ratkaisuna arvostuksen puutteeseen ei kuitenkaan esitetä tällaisen työn laajempaa siirtämistä ansiotyön piiriin, sillä tämän nähdään vahvistavan hallitsevaa talousjärjestelmää. Pikemminkin tulisi omaksua ja vahvistaa tapoja jakaa esimerkiksi hoivaa paikallisesti ja yhteisöllisesti. (3, 4.) Myös tehokkuuden kielestä ja varauksettomasta arvostuksesta tulisi luopua koskien erityisesti uusintavaa työtä, joka luonteeltaan on huonosti tehostettavissa (4).

Talouskasvun tavoittelusta luopuminen edellyttäisi arvojen tasolla myös keskinäisen solidaarisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamista (9, 10). Motivaatio toimia ja työskennellä tulisi löytyä pikemminkin yhteistyöstä kuin kilpailusta (9). Lisäksi luopuminen jyrkästä jaottelusta työ- ja vapaa-aikaan olisi hyödyllistä. Mikäli työ ymmärretään kattamaan myös esimerkiksi hoivaa, kotityötä ja poliittista vaikuttamista, työ vaikuttaa näkyvämmiin tekijänsä elämään, eikä ajatus muusta elämästä irrallisesta työajasta olisi mielekäästä. (2, 11.)

Johtopäätökset

Tarkastelimme tässä katsausartikkelissa, kuinka jatkuvan talouskasvun tavoitteluun kriittisesti suhtautuvassa post-growth- ja degrowth-ajattelua hyödyntävissä tutkimuksissa kuvataan työtä. Analyysimme pohjalta hahmottui kolmenlaisia kuvauksia. Ensinnäkin tutkimuksissa kuvataan sitä, millaisia piirteitä työllä olisi talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa. Näistä piirteistä yhteiskunnallisesti keskeisiä ovat työhön tarvittavien materiaalien resurssien säästeliäs käyttö sekä tehtävän työn sosiaalinen tarpeellisuus. Yksilölle työn piirteistä korostuvat autonomia eli yksilön suuri mahdollisuus päättää työn sisällöstä sekä työn koostuminen palkkatyön lisäksi myös erilaisista hoivan ja poliittisen osallistumisen tehtävistä.

Toiseksi kuvaukset keskittyvät työn merkityksiin talouskasvua tavoittelemattomissa yhteiskunnissa. Työn yhteiskunnallisen merkityksen kuvataan perustuvan sosiaalisesti välttämättömän ja ympäristöllisesti kestävä tuotannon ylläpitämisen lisäksi sosiaalisen koheesion ylläpitämiseen sekä työttömyydestä seuraavien kielteisten vaikutusten estämiseen. Aineistoon valikoituneissa artikkeleissa työtä ei kuvata tulonjaon välineenä, niissä ei pohdita kattavasti työn merkitystä osana tulonjakojärjestelmää, eikä työnteko näydy kuvauksissa yksilölle välttämättömänä tulonlähteenä. Siten ihmisellä olisi talouskasvua tavoittelemattomissa yhteiskunnissa taloudellisesti tarkasteltuna mahdollisuus kieltäytyä työstä, jonka hän kokee huonoksi tai merkityksettömäksi.

Kolmansina kuvauksina korostuvat toimet ja muutokset, joita yhteiskunnassa olisi ansiotyön osalta tehtävä talouskasvun tavoittelusta luopumisen mahdollistamiseksi. Tällaisina muutoksina nostetaan esiin esimerkiksi työajan lyhentäminen sekä työntekijöiden mahdollisuus osallistua työpaikoilla tapahtuvaan päätöksentekoon työpaikkademokratian kautta. Rakenteellisten muutosten lisäksi peräänkuulutetaan arvomuutoksia, kuten hyvinvoinnin nostamista tuottoa tärkeämmäksi tavoitteeksi sekä hoivatyön suurempaa arvostusta. Kokonaisuudessaan post-growth- ja degrowth-ajattelua hyödyntävä tutkimus luo positiivisen kuvan siitä, että työelämä voi mahdollistaa yksilön hyvinvointia ekologista kestävyyttä kunnioittaen.

Post-growth- ja degrowth-ajattelua hyödyntävien aiempien tutkimusten luoma kuva työstä on ikään kuin eräänlaista utopiaa eli kuvausta paremmasta maailmasta (vrt. Levitas 2010, 4–5). Tähän katsausartikkeliin valikoituneissa

artikkeleissa luvataan nykytilanteen tilalle ”jotakin parempaa”: työelämä muuttuisi sekä ihmisille että luonnolle paremmaksi. Näistä lupauksista huolimatta on syytä korostaa, että utopiat ovat harvoin sellaisenaan toteutettavissa. Katsausartikkelimme aineistossa ei myöskään juuri käsitellä post-growth- ja degrowth-talouteen liittyviä käytännöllisiä kysymyksiä, kuten esimerkiksi sitä, miten tulonjako toteutetaan tai miten siirtymävaihe toteutuu käytännössä.

Post-growth- ja degrowth-tutkimuksissa tuodaan esiin nykyisen työelämän kipupisteitä ja pyritään osoittamaan, että niihin voidaan löytää tai ainakin pyrkiä etsimään ratkaisuja. Suoraa kritiikkiä tutkimuksissa esitetään ekologisesti kestävämmän järjestelmän ylläpitämiselle. Epäsuoraa kritiikkiä puolestaan esitetään työelämän laatua, esimerkiksi työajan pituutta ja kiireisyyttä sekä demokratian toteutumattomuutta kohtaan. Esimerkiksi ehdotus lyhyemmästä työpäivästä voidaan ymmärtää kritiikkinä työelämän jatkuvalle tehostamistarpeelle. Työpaikkademokratian ja työntekijöiden järjestäytymisen tärkeyden korostaminen saatetaan nähdä ottavan kantaa pelkoihin työpaikkojen siirtymisestä toisiin maihin globalisaation edetessä tai häviämisestä kokonaan teknologian kehityksen ja automatisaation myötä. Post-growth- ja degrowth-tutkimuksissa ei kuitenkaan ainoastaan kritisoida työelämän kehityskulkuja, vaan niissä myös käsitellään nykyisenkaltaisen työelämän positiivisia puolia. Työn merkityksellisyys, sen luoma mahdollisuus identiteetin muovaamiseen sekä henkilön itsensä kehittämiseen on tunnistettu. Näiden työelämän piirteiden toivotaan näkyvän myös tulevaisuuden työelämässä.

Post-growth ja degrowth eivät siis tarjoa työstä vapaata yhteiskuntaa. Talouskasvua tavoittelemattomassa yhteiskunnassa perinteiseen palkkatyöhön käytettäisiin vähemmän aikaa, joten ihmiset voisivat osallistua aiempaa enemmän muuhun yhteiskunnan ja yhteisöjen kannalta hyödylliseen toimintaan, kuten erilaisiin hoivan ja uusintavan työn tehtäviin sekä poliittiseen päätöksentekoon. Toisaalta tässä ei ole mitään radikaalisti uutta, sillä ei-palkallista hoivatyötä perheissä ja yhteisöissä tehdään laajasti jo nykyisin. Tällaisessa yhteiskunnassa yksilöiltä vaaditaan monenlaisia taitoja ja kiinteää osallistumista yhteiskunnan toimintaan. Elämä, jossa työ on pelkästään väline saavuttaa taloudelliset puitteet, jotka mahdollistavat itsensä toteuttamisen työn ulkopuolella, ei enää näyttäydä samalla tapaa mahdollisena.

Tutkimuskatsaus nostaa esille selkeitä tutkimustarpeita. Ehdotettuja työelämää muuttavia keinoja ja niiden toimivuutta on tutkittu varsin vähän

ilmastonäkökulmasta, ja positiiviset ympäristövaikutukset, kuten päästöjen pieneneminen, jäävät vielä pohdinnoissa pitkälti teoreettiselle tasolle. Lisäksi post-growth- ja degrowth-tutkimuksissa tulisi keskittyä nykyistä enemmän globaaleihin kysymyksiin. Yhteiskunnat ovat riippuvaisia toisistaan ja niiden toiminta perustuu pitkälti yhteiseen globaaliin talousjärjestelmään ja sen sääntöihin. Yhteiskuntien on vaikea, jollei mahdoton, luopua talouskasvun tavoittelusta yksinään, joten tarvitaan tutkimusta siitä, miten muutostyössä onnistutaan globaalilla tasolla ja mitkä toimijat ovat tällaisen siirtymän tekemisen kannalta ratkaisevassa asemassa. Tulevissa tutkimuksissa – sekä yhteiskunnallisissa keskusteluissa – tulisi pohtia lisäksi sitä, mitä asioita yhteiskunnassa on syytä kontrolloida ylhäältä ja milloin asiat toteutuvat parhaiten, kun ne jätetään yksilön autonomian tai yhteisöjen päätöksenteon piiriin. Elämme nykyisin varsin institutionaalisesti ja rakenteellisesti ylhäältä päin ohjailussa ja kontrolloidussa yhteiskunnassa, jonka hyvinä puolina voidaan toki pitää esimerkiksi oikeusturvan toteutumisen ja tasapuolisen kohtelun mahdollistumista.

Kaiken kaikkiaan tarvitaan tutkimusta ja keskustelua siitä, millaista työelämää kohti haluamme tulevaisuudessa pyrkiä. Kysymyksiä herättää myös se, kuinka ihmiset todella motivoituisivat työnteosta talouskasvua tavoittelemattomassa ja kilpailusta vapaassa yhteiskunnassa. On tärkeää ymmärtää, etteivät työelämän muutokset tapahdu väijäämättömänä kehityskulkuna tai meistä riippumatta. Tämän työtä koskeva post-growth- ja degrowth-tutkimus nostaa osaltaan hyvin esille.

Lähteet

- Aho, Simo. 1988. *Palkkatyö yhteiskunnallisen järjestyksen perustana*. Jyväskylä: Gummerus.
- Banerjee, Subhabrata Bobby, Jermier, John M., Peredo, Ana Maria, Perey, Robert ja Reichel, André. 2021. Theoretical perspectives on organizations and organizing in a post-growth era. *Organization*, 28:3, 337–357. <https://doi.org/10.1177/1350508420973629>

- Cartwright, Susan ja Holmes, Nicola. 2006. The meaning of work: the challenge of regaining employee engagement and reducing cynicism. *Human Resource Management Review*, 16:2, 199–208. <https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2006.03.012>
- Cassiers, Isabelle ja Maréchal, Kevin. 2018. The economy in a post-growth era: What project and what philosophy? Teoksessa Isabelle Cassiers, Kevin Maréchal ja Dominique Méda (toim.), *Post-growth economics and society: exploring the paths of a social and ecological transition*. New York: Routledge, 1–12.
- Eurofound. 2017. In-work poverty in the EU, Publications Office of the European Union, Luxembourg. http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1725en.pdf [Luettu 31.3.2023]
- Fink, Arlene. 2005. *Conducting research literature reviews: from the Internet to the paper*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Graeber, David. 2018. *Bullshit jobs*. New York: Simon & Schuster.
- Harding, Nancy. 2013. *On being at work: The social construction of the employee*. New York: Routledge.
- Hassard, Juliet, Teoh, Kevin R.H., Visockaite, Gintare, Dewe, Philip ja Cox, Tom. 2018. The cost of work-related stress to society: a systematic review. *Journal of Occupational Health Psychology*, 23:1, 1–17. <https://doi.org/10.1037/ocp0000069>
- Heponiemi, Tarja, Wahlström, Mikael, Elovainio, Marko, Sinervo, Timo, Aalto, Anna-Mari ja Keskimäki, Ilmo. 2008. *Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys, no. 14/2008. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Jahoda, Marie. 1982. *Employment and unemployment: a social-psychological analysis*. Cambridge: Cambridge.
- Jakonen, Mikko. 2018. Työn muutoksen suuret linjat. Teoksessa Jouko Kajanoja (toim.), *Työllisyyskysymys*. Helsinki: Into Kustannus, 345–384.
- Jakonen, Mikko. 2021. Työelämän prekarisaatio tuo mukanaan lisää työssäkäyvien köyhyyttä. Kalevi Sorsa -säätiö. <https://sorsafoundation.fi/tyoelaman-prekarisaatio-tuo-mukanaan-lisaa-tyossakayvien-koyhytta/> [Luettu 26.4.2023]
- Julkunen, Raija. 2008. *Uuden työn paradoksit: keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.

- Johnsen, Christian, Nelund, Mette, Olaison, Lena ja Meier Sørensen, Bent. 2017. Organizing for the post-growth economy. *Ephemera: theory and politics in organization*, 17:1, 1–21.
- Johnson, Monica Kirkpatrick, Sage, Rayna ja Mortimer, Jeylan. 2012. Work values, early career difficulties, and the U.S. economic recession. *Social Psychology Quarterly*, 75:3, 242–267. <https://doi.org/10.1177/0190272512451754>
- Kaaronen, Roope ja Pulkka, Anna. 2022. Ilmastolakoista ilmastovaaleihin – ympäristökansalaisuuden uudet muodot. Teoksessa Senja Laakso ja Riikka Aro (toim.), *Planeetan kokoinen arki – Askelia kestävämpään politiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus, 195–214.
- Karvonen, Sakari. 2008. Hyvinvointi työikäisten kokemana. Teoksessa Pasi Moisio, Sakari Karvonen, Jussi Simpura ja Matti Heikkilä (toim.), *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: Stakes, 96–114.
- Kinnunen, Ulla. 2019. Työstressi ja siitä palautuminen – Katsaus alan tutkimuksen kehitykseen. Teoksessa Tuula Heiskanen, Sirpa Syvänen ja Tapio Rissanen (toim.), *Mihin työelämä on menossa?* Tampere: Tampere University Press, 217–244.
- Koistinen, Pertti. 1999. *Työpolitiikan perusteet*. Porvoo: WSOY.
- Kossek, Ellen Ernst ja Kyung-Hee, Lee. 2017. Work-family conflict and work-life conflict. *Oxford Research Encyclopedia of Business and Management*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190224851.013.52>
- Latouche, Serge. 2010. Degrowth. *Journal of cleaner production*, 18:6, 519–522. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2010.02.003>
- Levitas, Ruth. 2010. *The concept of Utopia*. Oxford: Peter Lang.
- Morse, Nancy C. ja Weiss, Robert S. 1955. The function and meaning of work and the job. *American Sociological Review*, 20:2, 191–198. <https://doi.org/10.2307/2088325>
- Mänttari-van der Kuip, Maija. 2016. Moral distress among social workers – the role of insufficient resources. *International Journal of Social Welfare*, 25:1, 86–97. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12163>
- Pyöriä, Pasi. 2017. *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rauhala, Pirkko-Liisa. 2019. Marie Jahoda modernin sosiaalitutkimuksen uranuurtajana. *Janus*, 27:1, 102–104.
- Rintamäki, Katri. 2016. *Työ arjessa: työn kokemus suomalaisten arkielämässä*. Turku: Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6572-4>

- Salminen, Ari. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf [Luettu 29.10.2021]
- Smith, Thomas S.J., Baranowski, Maurius ja Schmid, Benedikt. 2021. Intentional degrowth and its unintended consequences: Uneven journeys towards post-growth transformations. *Ecological Economics*, 190: 107215. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107215>
- Tammelin, Mia ja Mustosmäki, Armi. 2017. Työn ja perheen yhteensovittaminen. Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.), *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 113–129.
- Tilastokeskus. 2021. Työllisyys kasvoi ja työttömyys väheni marraskuussa. https://www.stat.fi/til/tyti/2021/11/tyti_2021_11_2021-12-21_tie_001_fi.html [Luettu 16.12. 2021]
- Wainwright, David ja Calnan, Michael. 2002. *Work stress: the making of a modern epidemic*. Maidenhead: Open University Press.

LIITE I. AINEISTO.

Nro	Tekijä(t), julkaisuvuosi, artikkelin nimi	Lähde	Aihe	Tyyppi
1	Barca, Stefania. 2019. The labor(s) of degrowth.	<i>Capitalism Nature Socialism</i> , 30:2, 207–216. https://doi.org/10.1080/10455752.2017.1373300	Työvoima ja degrowth	Teoreettinen
2	Brandl, Jana ja Zielinska, Irina. 2020. Reviewing the Smart City Vienna framework strategy's potential as an eco-social policy in the context of quality of work and socio-ecological transformation.	<i>Sustainability</i> , 12:3, 859. https://doi.org/10.3390/su12030859	Wienin kaupungin strategian tarkastelu laadukkaana työelämän ja sosiaalisen siirtymän näkökulmista	Teoreettinen pohdinta ja empiirinen tapaustutkimus
3	Dengler, Corinna ja Lang, Miriam. 2021. Commoning care: feminist degrowth visions for a socio-ecological transformation.	<i>Feminist Economics</i> , 28:1, 1–28. https://doi.org/10.1080/13545701.2021.1942511	Hoivatyö, ekologinen kestävyys ja sukupuoli	Teoreettinen
4	Dengler, Corinna ja Strunk, Birte. 2018. The monetized economy versus care and the environment: degrowth perspectives on reconciling an antagonism.	<i>Feminist Economics</i> , 24:3, 160–183. https://doi.org/10.1080/13545701.2017.1383620	Hoivatyön asema ja järjestäminen	Teoreettinen
5	De Vita, Antonietta ja Bertelli, Lucia. 2018. Education and work in movements for different economies: new envisaged scenarios and grass-roots political practices.	<i>Ricerche di pedagogia e didattica</i> , 13:1, 151–169. https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/7521	Aikuiskoulutus osana uuden (degrowth) työn malleja	Empiirinen tapaustutkimus
6	Gunderson, Ryan. 2018. Work time reduction and economic democracy as climate change mitigation strategies: or why the climate needs a renewed labor movement.	<i>Journal of Environmental Studies and Sciences</i> , 9:1, 35–44. https://doi.org/10.1007/s13412-018-0507-4	Työajan lyhentäminen ja työpaikkademokratia	Teoreettinen
7	Hardt, Lukas, Barrett, John, Taylor, Peter G. ja Foxon, Timothy J. 2020. Structural change for a post-growth economy: Investigating the relationship between embodied energy intensity and labour productivity.	<i>Sustainability</i> , 12:3, 962. https://doi.org/10.3390/su12030962	Energiantensiteetin ja työn tuottavuuden yhteys	Empiirinen tutkimus

Nro	Tekijä(t), julkaisuvuosi, artikkelin nimi	Lähde	Aihe	Tyyppi
8	Hardt, Lukas, Barrett, John, Taylor, Peter G. ja Foxon, Timothy J. 2021. What structural change is needed for a post-growth economy: A framework of analysis and empirical evidence.	<i>Ecological Economics</i> , 179, 106845. https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106845	Post-growth-talouden toimialojen erittely	Teoreettinen analyysi ja empiirinen tutkimus
9	Lange, Bastian ja Bürkner, Hans-Joachim. 2018. Open workshops as sites of innovative socio-economic practices: approaching urban post-growth by assemblage theory.	<i>Local Environment</i> , 23:7, 680–696. https://doi.org/10.1080/13549839.2017.1418305	Kaupunkiympäristössä syntyneet uudenlaiset työ- ja tuotantotavat	Empiirinen tutkimus
10	Littig, Beate. 2018. Good work? Sustainable work and sustainable development: a critical gender perspective from the Global North.	<i>Globalizations</i> , 15:4, 565–579. https://doi.org/10.1080/14747731.2018.1454676	Sukupuoli ja kestävä työ	Teoreettinen
11	Mair, Simon, Druckman, Angela ja Jackson, Tim. 2020. A tale of two utopias: Work in a post-growth world.	<i>Ecological Economics</i> , 173, 106653. https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106653	Post-growth-työn hahmottaminen vanhojen utopioiden kautta	Teoreettinen analyysi
12	Rai, Shirin M., Brown, Benjamin D. ja Ruwanpura, Kandhana N. 2019. SDG 8: Decent work and economic growth – A gendered analysis.	<i>World development</i> , 113, 368–380. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.09.006	Sukupuoli ja kestävä työ	Teoreettinen analyysi
13	Schor, Juliet B. ja Jorgenson, Andrew K. 2019. Is it too late for growth?	<i>The Review of Radical Political Economics</i> , 51:2, 320–329. https://doi.org/10.1177/0486613419831109	Eriarvoisuus ja työaika	Teoreettinen
14	Stuart, Diana, Gunderson, Ryan ja Petersen, Brian. 2020. Overconsumption as ideology: Implications for addressing global climate change.	<i>Nature and Culture</i> , 15:2, 199–223. https://doi.org/10.3167/nc.2020.150205	Ylikulutuksen yhteys tuotantoon ja työhön	Teoreettinen